

‘Een arrogant studentje’ ben ik genoemd, een ‘verblinde Creoolse’

VU-studente Emma-Lee Amponsah begon vorig jaar aan een minor Antieke Cultuur, maar stopte er al na een week mee omdat de studie volgens haar een ‘onvolledige, eurocentrische en racistische kijk op de geschiedenis’ geeft. Daarmee zwengelde ze aan de VU het debat aan over ‘Afrocentrisme’ versus ‘Eurocentrisme’. Hieronder legt Amponsah uit waar het volgens haar om draait.

Een ‘arrogant studentje’ ben ik genoemd, dat het beter denkt te weten dan haar professoren, en een ‘creoolse’ die verblind is door afrocentrische fabels. Wie denk ik wel niet dat ik ben?

Wel, ik ben Emma-Lee Amponsah, een 22-jarige student. Ik kom uit een gezin van gemengde culturele achtergronden, namelijk Nederlands en Ghanees. Onlangs heb ik mijn studie in religiewetenschappen afgerond aan de Vrije Universiteit.

Ik koos ook een minor in Antieke cultuur, waar ik erg naar uitkeek. Ik was me bewust van het feit dat westerse universiteiten veelal doceren vanuit een westerse invalshoek, maar daar kon ik wel doorheen prikken. De cursusbeschrijving beloofde namelijk Egypte en Mesopotamië te behandelen; twee gebieden waar ik al langere tijd erg in geïnteresseerd ben en waar ik graag meer over wilde leren.

Zwart zelfbewustzijn

Al ver voor aanvang van het minorprogramma had ik mij al enigszins verdiept in vooral het oude Egypte. Ik was er nooit van overtuigd dat de bevolking van het oude Egypte wit was en zag de Westelijk-Aziatische gelaatstreken van de huidige Egyptische bevolking (wat tevens geldt voor het overgrote deel van de rest van Noord Afrika) altijd als een gevolg van de West-Aziatische (noem het ‘Arabische’) expansie.

Las ik dan alleen ‘Afrocentrische’ boeken? Tja, wat is Afrocentrisme? Volgens docent Oudheidkunde Jan Jaap Flinterman is dat ‘een stroming uit de Verenigde Staten waarvan de vertegenwoordigers proberen het zwarte zelfbewustzijn te versterken met een beroep op een respectabel verleden in de Oudheid, dat grotendeels geconstrueerd is en niet overeenkomt met de werkelijkheid.’

Flinterman was tevens de eerste persoon die de term ‘Afrocentrisme’ inbracht in de mailwisseling die ik met hem had, op die manier een tegenstelling creërend tussen Afrocentrisme en Eurocentrisme.

Nee, ik las niet alleen ‘Afrocentrische’ boeken, een term die gemunt is door de Amerikaanse socioloog, historicus, schrijver en mensenrechtenactivist William Edward Burghardt du Bois, die de Afrikaanse geschiedenis bekeek vanuit een Afrikaanse invalshoek in plaats van een Westerse. De term wordt nu veelal gebruikt door beledigde ‘Eurocentristen’ die ageren tegen het verzet van de zwarte bevolking tegen de eenzijdige kijk op de geschiedenis die alleen de Europese overwinningen en daarmee de witte superioriteit belicht, onderstreept en herhaaldelijk bevestigt. Maar ik heb zeker wel boeken gelezen waarin stelling genomen werd tegen de talloze Eurocentrische boeken die ik sinds het begin van mijn schoolcarrière heb moeten lezen.

Zwarte Mozart

Ben ik dan een Afrocentrist? Niet in de betekenis die Flinterman eraan geeft. Ik hoor niet bij de groep die alles, wat uit Afrika komt, looft en de hemel in prijst. Ik weet niet of Mozart en Socrates zwart waren. Ik ben niet aangesloten bij een religieuze gemeenschap die kemetische yoga praktiseert en het Oude Egypte als heilig erfgoed ziet, om zo maar een aantal stereotyperende opvattingen over het zogenaamde Afrocentrisme te noemen.

Wat ben ik dan wel? Ik ben solidair met Afrikanen en Afrikanen in diaspora in de strijd tegen systematisch racisme, onderdrukking, witte suprematie, wit privilege en mentale slavernij. Dit is niet Afrocentrisch, dit is een kwestie van een empatisch vermogen. Daar hoeft je overigens ook niet zwart voor te zijn.

Deze solidariteit staat echter totaal los van mijn wetenschappelijke standpunten. Ik sta voor de erkenning van het feit dat de bevolking van het Oude Egypte zwart was. Hóe zwart doet er voor mij niet toe, maar als Obama zwart is, is de oude Egyptenaar dat ook.

Onderzoek van de Egyptoloog Cheikh Anta Diop, die het melaninegehalte van Egyptische mummy's mat, bewijst echter dat de Oude Egyptenaren qua huidskleur te vergelijken zijn met een volk dat leeft in het huidige Ethiopië, Soedan en Oeganda. Overduidelijk zwart dus.

Klakkeloos aannemen

Ik ben er ook van overtuigd dat Egypte, maar ook het Oude Mali en Ghana (met de bekende stad Timboektoe als kenniscentrum) en het noordelijke Soedan (Nubië) zeer ontwikkelde beschavingen waren die handel dreven, maar ook hoogstaande architectuur, bibliotheken en universiteiten hadden.

De Oude Egyptenaren zijn daarbij de grondleggers van wat wij kennen als de Griekse filosofie. Of deze gestolen is, weet ik niet. Tal van bronnen, waaronder *Stolen Legacy* van George G.M. James, beweren van wel. Waarom zouden we die niet aan kunnen nemen als waarheid, terwijl we van westerse schrijvers wél geneigd zijn alles klakkeloos aan te nemen?

Nou, om het volgende: James zou een grote blunder begaan hebben. Alexandrië zou namelijk niet bestaan hebben voordat Alexander de Grote in Egypte kwam (331 voor Christus) en de bibliotheek van Alexandrië zou pas na de dood van Aristoteles gevestigd zijn.

Hoe kon Alexander dan een stad en bibliotheek hebben geplunderd en de boeken aan zijn mentor Aristoteles hebben geschonken, als noch de stad, noch de bibliotheek bestonden?

Met dat argument schoven Flinterman en Griekse Taal- en Letterkunde Boter en de heer Flinterman tijdens een debat in juni van dit jaar met schrijvers Sandew Hira en Djehuti Ankh-Kheru het hele werk van James van tafel. Zij halen het werk van de Amerikaanse classicus Mary Lefkowitz, die zegt dat de zogenaamde Afrocentrische claims wetenschappelijk onhoudbaar zijn.

Archeologische vondsten bewijzen echter dat op de plaats waar later Alexandrië werd gebouwd, al eeuwen een stad bestond, Rhakotis genaamd, met een tempel. Tempels hadden doorgaans bibliotheken, dus konden zowel 'Alexandrië' als haar bibliotheek al hebben bestaan toen Alexander de Grote in Egypte kwam.

Bibliotheek geplunderd

Dit houdt in dat het wel degelijk mogelijk is dat Alexander de Grote de bibliotheek in Alexandrië heeft geplunderd en de inhoud ervan aan zijn mentor Aristoteles heeft gegeven. Hiermee houdt de hypothese van James stand. Maar naar deze mogelijkheid wordt niet geluisterd, want de orde is al gevestigd en daarmee is het fundament voor de antieke geschiedenis al vastgesteld.

Wie is Lefkowitz eigenlijk? Mary Lefkowitz is een Amerikaanse emeritus hoogleraar. Ze is voornamelijk bekend om haar anti-Afrocentristische boek *Not out of Africa*, waarin ze het werk van James aan de kaak stelt. In haar studies tegen het zogenaamde Afrocentrisme werd ze gefinancierd door een netwerk van rechtse organisaties die zwart Amerika het licht in de ogen niet gunt. In de jaren zeventig financierden deze organisaties de publicatie van een reeks boeken waarin onder andere werd geageerd tegen *Black Studies* (dat toen in opkomst was). Bij deze dubieuze financiering begint de ontmaskering van Lefkowitz' vooringenomenheid en dus haar subjectieve positie.

Daar is echter het echte werk, namelijk de inhoudelijke kritiek, nog niet mee gedaan. Sandew Hira en Djehuti Ankh-Keru hebben tijdens het debat van 27 juni haarfijn uitgelegd wat er mis is met de inhoud van haar werk.

Wie is James? George G. M. James is een Guyanese historicus en auteur. Hij doceerde onder meer wiskunde, Grieks, logica en filosofie aan de universiteit. Hij is de schrijver van het controversiële boek *Stolen Legacy*, waarin betoogd wordt dat de Oude Grieken niet de oorspronkelijke schrijvers zijn van de werken die de zogenaamde Griekse filosofie vormen. De Griekse filosofie zijn volgens James gebaseerd op concepten die werden gestolen van de oude Egyptenaren. Dit 'stelen' noemen wij vandaag de dag plagiaat. Niet lang na de publicatie van *Stolen Legacy* is James vermoord.

Meerdere wetenschappers, zoals Martin Bernal, beweren dat het een normale zaak was voor Grieken om in Egypte te gaan studeren. Bovendien zouden de oude Grieken zelf ook naar Egyptische leraren verwijzen als zwarte Afrikanen met kroeshaar.

Irrationeel en emotioneel

"Maar", zo zegt Flinterman, "aan die theorie hecht geen serieuze wetenschapper nog geloof." Is dat nou wetenschap? Weten wij westerlingen het beter dan de Oude Grieken zelf? Het lijkt erop dat wetenschap alleen maar écht wetenschap kan zijn als het de Westerse (ofwel, Eurocentrische) visie ondersteunt.

En dat is nu precies het probleem dat ik met het debat van afgelopen juni wilde aankaarten. Wat maakt het werk van James - of een andere zwarte wetenschapper die de Afrikaansheid van oude civilisaties en de bijdrage hiervan aan de westerse civilisatie belicht - niet geschikt voor de wetenschap (behalve dan dat het Afrocentrisch zou zijn) en het boek *Not Out of Africa* van Mary Lefkowitz - dat vol drogredenen en inconsistenties zit (geschreven vanuit een Eurocentrische invalshoek) - wel?

"Afrocentristen zijn vrij moeilijk te overtuigen", aldus Flinterman. "Afrocentristen overschreeuwen ieder tegengeluid", zegt aldus oudheidkundige Daan Nijssen in een verslag van het debat. Hier wordt het stereotype beeld bevestigd dat mensen van kleur al snel irrationeel, te emotioneel en onwetenschappelijk zijn (zo niet 'Afrocentrisch').

Op die manier wordt ieder zwart weerwoord tegen de gevestigde orde automatisch ongeldig verklaard. Het is een cirkel die niet te doorbreken is, tenzij je meegaat met de Eurocentrische massa die altijd objectief en wetenschappelijk is. Eurocentrisme is de norm, en daarom hebben zoveel mensen moeite deze vooringenomen en onwetenschappelijke positie in te zien.

Waarom is het belangrijk te weten dat de oude Egyptenaren zwart waren? En wat maakt het uit waar de klassieke filosofie ontwikkeld is?

Het probleem is dat zwarte mensen eeuwenlang systematisch onderdrukt worden en dat zij tot op de dag van vandaag geportretteerd worden inferieure, irrationele, onderontwikkelde mensen. De westerse geschiedschrijving bevestigt dit beeld, ondanks nieuwe ontdekkingen die anders bewijzen. De

geschiedschrijving over zwarte mensen begint niet bij slavernij. Nee, de Westerse welvaart begint pas bij slavernij. De geschiedenis zoals wij die kennen, is geschreven vanuit een invalshoek die gunstig is voor het Westen, en het Westen alleen.

Universele waarheid

Hier moeten wij ons overheen zetten, in naam van de wetenschap. Globalisering is een feit, maar de geschiedschrijving blijft eenzijdig en louter Westers. De perioden van grote vooruitgang in de Westerse wereld (neem de Nederlandse Gouden Eeuw) worden benadrukt en alle niet-Westerse bronnen van beschaving worden buiten beschouwing gelaten. Toch wordt de Westerse geschiedschrijving als universele waarheid beschouwd.

Daarbij is niet geheel onbelangrijk de ontwikkeling van de term 'ras', die hand in hand ging met de Westerse bloei, en opgevolgd werd door rassentheorieën en rassenhiërarchieën: de nog altijd heersende idee dat hoe lichter je bent, hoe beter je bent.

Het is dan ook niet voor niets dat Flinterman en Boter tijdens het debat maar bleven hameren dat oude Egyptenaren niet zwart waren, maar wel donker. De grap is dat over de kleur van de niet-zwarte, donkere Obama nooit is getwist. Hij is en blijft de eerste zwarte president van de Verenigde Staten. Dit laat zien hoe feiten geboetseerd worden naargelang het zo uitkomt.

Overigens is het zo dat geen enkele Afrikaanse taal van oudsher een woord kent dat zoiets betekent als ras. En laat deze term nou net van essentieel belang zijn geweest voor de legitimatie van koloniaal imperialisme, uitbuiting en slavernij. Stel je voor dat diezelfde zwarte mensen in vroegere tijden de bakermat van onze westerse beschaving vormden. Dan heb je toch een hoop inconsistenties te verklaren? Niet alleen zal het Westerse sprookje uiteen vallen, maar er zal ook een hoop rechtgezet moeten worden in de gehele Westerse geschiedschrijving enerzijds en beeldvormingen in de huidige samenleving anderzijds.

Noem mij een complottheoreticus, een Afrocentrist, een antisemiet, ik ben al zoveel dingen genoemd. Voor iedere poging om de Eurocentrische, racistische, wit privilege accommoderende gang van zaken aan de kaak te stellen, is er wel weer een nieuwe diskwalificatie.

Onwetendheid is een keuze

Het moet mij in ieder geval van het hart dat ik heus niet denk alle kennis in pacht te hebben, maar in het tijdperk van vrije informatie ligt kennis voor het oprapen en is onwetendheid een keuze. Bovendien heb ik in de afgelopen jaren geleerd om te gaan met wetenschappelijke informatie als onderdeel van mijn studie, dus ben ik ervan overtuigd minstens even goed wetenschap van onzin te kunnen onderscheiden als de heren Flinterman en Boter. Beter zelfs, aangezien hun vaardigheden klaarblijkelijk niet verder reiken dan de grenzen van het Eurocentrische instituut.

Dat het huidige, nog overwegend witte en Eurocentrische fundament binnen de academische wereld zichzelf voor schut zet door uit onmacht alles op alles te zetten om nog de laatste brokken van hun zelfopgebouwde constructie in stand te houden, doet mij niet schromen. Ik heb nog een lange studieweg te gaan, maar ik ben vastberaden een verandering teweeg te brengen die niet Eurocentrisch is, noch zogenaamd Afrocentrisch, maar slechts wetenschappelijk en rechtvaardig.

Emma Lee Amponsah